

Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

Τμήμα Ιατρικής
της Σχολής
Επιστημών Υγείας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
του Τμήματος Φιλολογίας
της Φιλοσοφικής Σχολής

Υβριδικά και ιδιότυπα όντα Αποκλίσεις από την «κανονικότητα» στην Αρχαία Ελληνική Μυθολογία και στη σύγχρονη Ιατρική

26- 27 Μαΐου 2017

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αμφιθέατρο Κεντρικής Βιβλιοθήκης

40 ΙΑΤΡΙΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
1977-2017
χρόνια

Υβριδικά και ιδιότυπα όντα
Αποκλίσεις από την «κανονικότητα»
στην Αρχαία Ελληνική Μυθολογία
και στη σύγχρονη Ιατρική

Hybrid and Extraordinary Beings
Deviations from «Normality»
in Ancient Greek Mythology
and Modern Medicine

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αμφιθέατρο Κεντρικής Βιβλιοθήκης
26-27 Μαΐου 2017

University of Ioannina
Auditorium of the Central Library
26-27 May 2017

Καλλιτεχνική επιμέλεια εξωφύλλου: Αφροδίτη Ζούκη

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση - Εκτύπωση: Τυπογραφείο Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Στο πλαίσιο του εορτασμού των 40 χρόνων από την Ίδρυση της *Ιατρικής Σχολής*, το **Τμήμα Ιατρικής της Σχολής Επιστημών Υγείας** και το **Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων**, συνδιοργανώνουν Επιστημονικό Συμπόσιο με στόχο τη συγκριτική μελέτη των ιδιότυπων πλασμάτων της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας και των αποκλίσεων και δυσπλασιών που μελετά η σύγχρονη ιατρική επιστήμη.

Ο κόσμος του αρχαιοελληνικού μύθου επινόησε πληθώρα θεϊκών και ανθρώπινων πλασμάτων τα οποία αποκλίνουν σωματικά τόσο από τις αρχαίες λογοτεχνικές και εικονιστικές αναπαραστάσεις της «κανονικότητας» όσο και από τη σύγχρονη αντίληψη γι' αυτήν. Οι Κένταυροι, οι Κύκλωπες, οι Γίγαντες, οι Εκατόγχειρες, οι Σάτυροι, οι Γοργόνες, οι Άρπυιες, οι Σειρήνες, οι Ερινύες, οι ερμαφρόδιτοι, κ. ά. παρουσιάζουν μία ιδιότυπη σωματική κατασκευή, η οποία άλλοτε θεωρείται ότι υπερέχει και άλλοτε ότι υπολείπεται σε σχέση με τους συνήθεις κανόνες «φυσιολογικής» αρτιότητας. Το εντυπωσιακό πλήθος αλλά και η πολυμορφία των ιδιότυπων αυτών πλασμάτων - τα οποία συχνά μάλιστα συναιρούν τη μορφή του ανθρώπου και του ζώου -, αγαπημένο θέμα μυθολογικών αφηγήσεων και καλλιτεχνικών έργων, αποτελούν έναυσμα για μία βαθύτερη εξερεύνησή τους σε συγκριτική μελέτη με πραγματικές περιπτώσεις γενετικών συνδρόμων και δυσπλασιών που αποτελούν αντικείμενο της σύγχρονης ιατρικής επιστήμης. Σε ποιο βαθμό μπορεί η συμβολική διάσταση μυθολογικών πλασμάτων να φωτιστεί από τα δεδομένα της Ιατρικής και της Βιολογίας; Πώς μπορούμε να προβληματιστούμε με αφορμή τα «ιδιαιτέρα» όντα, τόσο φανταστικά όσο και κανονικά για τον ορισμό και την αντιμετώπιση της κανονικότητας σε διαφορετικές κοινωνίες; Σε τί έγκειται εντέλει η ανθρωπινότητα ;

Πιο αναλυτικά, στόχος του Συμποσίου είναι:

1. Η αναζήτηση και καταγραφή μυθολογικών παραδειγμάτων, η ταξινόμησή τους με βάση εξωτερικά γνωρίσματα ή χαρακτηριστικά (π.χ. πλάσματα από το θαλάσσιο ή το ζωϊκό βασίλειο, κ. ά.), η μελέτη του λεξιλογίου που χρησιμοποιείται για να τα περιγράψει και, κυρίως, η αναζήτηση της πολλαπλής συμβολικής λειτουργίας τους μέσα από ένα πλούσιο πλέγμα μυθικών αφηγήσεων, θρησκευτικών πεποιθήσεων και πρακτικών και άλλων κοινωνικών και ιστορικών δεδομένων. Πόσο χρήσιμη συμβολικά μπορεί να είναι η σωματική «απόκλιση»;

2. Η εξέταση των εν λόγω ιδιομορφιών υπό το φως, ειδικότερα, των βιολογικών δεδομένων. Κατά πόσον οι περιπτώσεις αυτές ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα γενετικά σύνδρομα; Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι πολλά από τα γνωρίσματα που αποδίδονται σε μυθολογικά πλάσματα εξωτερικεύουν γενετικά σύνδρομα ή αντιστοιχούν σε γενετικές αποκλίσεις, συχνά περισσότερες από μία (π.χ. οι Κύκλωπες -τρισωμίες, ολοπροσεγκεφαλία-, οι Γοργόνες –σιρινομέλεια, οι ερμαφρόδιτοι -σύνδρομα με αμφίβολα έξω γενετικά όργανα-, οι Γίγαντες - άτομα με μεταλλάξεις στο γονίδιο GPR101-, η Στρεβλοποδία, π.χ. αυτή του Ηφαίστου -παραμόρφωση του ποδιού σε νεογέννητα με πόδια γυρισμένα προς τα μέσα και προς τα κάτω); Δεδομένου ότι οι μυθικές αφηγήσεις ενσωματώνουν και επεξεργάζονται δημιουργικά την εμπειρική πραγματικότητα, σε ποιές περιπτώσεις θα μπορούσαν τέτοιου είδους αντιστοιχίσεις να συμβάλουν στην κατανόησή τους;

3. Τέλος, από την πλευρά της σύγχρονης τέχνης, της ιστορίας της ιατρικής, και της πολιτικής επιστήμης, η αναζήτηση και καταγραφή έργων τέχνης, αντιλήψεων, ρυθμίσεων κ.λπ. διαφορετικών εποχών, που να αναφέρονται σε γενετικά σύνδρομα ή νοσήματα ερμηνεύοντας άμεσα ή έμμεσα τη διαφορετικότητα.

Επιστημονική Επιτροπή

Αριάδνη Γκάρτζιου - Τάττη, Καθηγήτρια Π.Ι.,
Διευθύντρια του ΠΜΣ του Τμήματος Φιλολογίας
Αθανασία Ζωγράφου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Π.Ι.
Μαρίκα Σύρρου, Καθηγήτρια Π.Ι.

Ακαδημαϊκή Επιτροπή

Μηνάς Πασχόπουλος, Καθηγητής Π.Ι.,
Πρόεδρος του Τμήματος Ιατρικής της Σχολής Επιστημών Υγείας
Γιάννης Κ. Μαυρομάτης, Καθηγητής Π.Ι.,
Πρόεδρος του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής

Γραμματεία

Στέλλα Τζιοβίτση, Υποψ. Διδ. Τμήματος Φιλολογίας Π.Ι.
Κωσταντίνος Χασκής, Υποψ. Διδ. Τμήματος Φιλολογίας Π.Ι.

Υβριδικά και ιδιότυπα όντα
Αποκλίσεις από την «κανονικότητα»
στην Αρχαία Ελληνική Μυθολογία
και στη σύγχρονη Ιατρική

Hybrid and Extraordinary Beings
Deviations from «Normality»
in Ancient Greek Mythology
and Modern Medicine

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων University of Ioannina
Αμφιθέατρο Κεντρικής Βιβλιοθήκης Auditorium of the Central Library
26-27 Μαΐου 2017 26-27 May 2017

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Παρασκευή 26 Μαΐου

17.00 - 17.15: Εγγραφές

17.15 - 17.30: Χαιρετισμοί

Παναγιώτης Ν. Σουκάκος

Πρόεδρος του Συμβουλίου του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Γεώργιος Δ. Καψάλης

Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ανδρέας Φωτόπουλος

Αναπληρωτής Πρύτανη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Προεδρείο: Μηνάς Πασχόπουλος, Μαρίκα Σύρρου

17.30 - 17.50: Παναγιώτης Ν. Σουκάκος

Ονοματολογία & Ταξινόμηση
Συγγενών Ανωμαλιών Άνω & Κάτω Άκρων
Αρχαιογνωστικές & Μυθολογικές Καταγραφές

17.50 - 18.20: Αριάδνη Γκάρτζιου – Τάττη / Αθανασία Ζωγράφου

Η σαγήνη του παραδόξου
Χαρτογραφώντας το τερατώδες στην Αρχαία Ελλάδα

18.20 - 18.40: Νάσος Παπαλεξάνδρου

Η πολυσωματικότητα μορφών και πραγμάτων
στην Μεσόγειο κατά την Ανατολίζουσα περιόδο

18.40 - 19.00: Ανδρέας Βλαχόπουλος

Πτερωτά όντα του προϊστορικού Αιγαίου
Ζώο - άνθρωπος - τέρας

19.00 - 19.20: Σουλβάνα Χρυσικοπούλου

Τερατογονία και γένεση στον Εμπεδοκλή

19.20 - 19.40: Ηλίας Κουλακιώτης

Τερατολογία και βιολογία στην εσχατιά της οικουμένης

19.40 - 20.00: Δημήτριος Ράιος

Η λυκανθρωπία στη μυθολογία, τη λογοτεχνία και την ιατρική

Συζήτηση - Δείπνο

Σάββατο 27 Μαΐου

Προεδρείο: Γιάννης Κ. Μαυρομάτης, Ανδρέας Φωτόπουλος

9.10 - 9.30: Λιάνα Φιδάνη

Γενετικά σύνδρομα: από την αρχαιότητα έως σήμερα

9.30 - 9.50: Μάριος Μαρσέλος

Η τερατογένεση ως βιολογικό φαινόμενο

9.50 - 10.10: Στέργιος Μπούσιος

Καρκίνος και Κύηση

Δυσπλασίες υπό το πρίσμα της Ιατρικής στον σύγχρονο κόσμο

10.10 - 10.30: Μηνάς Πασχόπουλος

Συλλαμβάνοντας το ασύλληπτο

Η οδύσσεια της ανθρώπινης δημιουργίας

10.30 - 10.50: Θωμάς Βρεκούσης

Διαταραχές ανάπτυξης του φύλου

Υβριδικά όντα της ανθρώπινης φύσης

10.50 - 11.30: Συζήτηση - Διάλειμμα- καφές

11.30 - 11.50: Μαρίκα Σύρρου

Το «παράδοξο» και η εποχή των θαυμάτων παραδόξων

11.50 - 12.10: Άννα Μπατιστάτου

Η Νόσος στην τέχνη

**12.10 - 12.30: Χρήστος Δερμεντζόπουλος / Νίκος Κατσικούδης /
Βικτώρια Φερεντίνου**

Όψεις της ετερότητας

Από την μυθολογική παράσταση

στην κινηματογραφική αναπαράσταση

12.30 - 12.50: Βάσω Σιαφάκα

Η εικόνα του σώματος και η διαμόρφωση του ψυχισμού

12.50 - 13.10: Μάρθα Γ. Παπαδοπούλου

Η επιστημονική μεθοδολογία των «υβριδικών» μορφών
τον 19^ο αι.

13.10 - 13.30: Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου

Ανθρωπομορφισμός και βιολογικά στίγματα
στη γενέθλια θεωρία της εγκληματολογίας

Συζήτηση

14.00 - 14. 30: Συμπεράσματα

Γεύμα

Ανδρέας Βλαχόπουλος

Πτερωτά όντα του προϊστορικού Αιγαίου Ζώο - άνθρωπος - τέρας

Το Αιγαίο της 3ης και 2ης χιλιετίας π.Χ. υποδέχθηκε από την Ανατολή, συνδιαμόρφωσε στους ανοικτούς ορίζοντες των νησιών του και γέννησε σε όλη την επικράτειά του εξώκοσμα πτερωτά όντα, με πιο γνωστά τον γρύπα και τη σειρήνα. Αυτά τα μιξογενή τέρατα, υβριδικές μορφές φυσικών και μεταφυσικών υποστάσεων, «προσγειώνονται» στον κόσμο των ανθρώπων, μετέχουν στις αφηγηματικές παραστάσεις της φύσης και συμπλέκονται με τις μορφές των θεών και των ηρώων του κυκλαδικού και του κρητο-μυκηναϊκού πολιτισμού, εξελισσόμενα σε οικείες παραστάσεις, χωρίς σχεδόν τίποτα το δαινομονικό.

Διαταραχές ανάπτυξης του φύλου Υβριδικά όντα της ανθρώπινης φύσης

Ο καθορισμός του φύλου είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που περιλαμβάνει γενετικούς και επιγενετικούς παράγοντες ποικίλης έκτασης. Το τελικό αποτέλεσμα χρωμοσωμικών συνδυασμών, γονιδιακών παραλλαγών ή μεταλλάξεων και ενζυμικών διεργασιών στην ενδομήτρια επιλογή φύλου είναι ορατό ως ένας φαινότυπος, ο οποίος ανατομικά και κατ'επέκταση κοινωνικά αναγνωρίζεται ως το στερεότυπο «άρρεν» ή «θήλυ». Γενετικές ή ενζυμικές διαταραχές μπορεί να οδηγήσουν σε «αποτυχία» δημιουργίας του κλασικού φαινοτύπου του άρρενος ή θήλεος. Αυτές οι διαταραχές μπορεί να συμβούν είτε τυχαία είτε λόγω υπολειπόμενης κληρονομικότητας και δημιουργούν «υβριδικούς» οργανισμούς. Στην περίπτωση αυτή το φύλο δεν προσδιορίζεται από τον καρύοτυπο (γενετικό προφίλ), αλλά από τα δευτερογενή χαρακτηριστικά και τον ενδεδειγμένο έλεγχο του ψυχολογικού προφίλ. Η «υβριδική» ύπαρξη αποτελεί πρόκληση στη σύγχρονη ιατρική, ιδιαίτέρως αν αυτή συνειδητοποιείται περί την εφηβεία οπότε η αδυναμία αναπαραγωγικής ωρίμανσης οδηγεί σε αναζήτηση της διαταραχής. Η αναγνώριση μιας διαταραχής ανάπτυξης του φύλου αποτελεί επιπλέον κοινωνική πρόκληση καθώς η «υβριδική» ύπαρξη θα πρέπει να ενσωματωθεί στον κοινωνικό της περίγυρο με την κατά το δυνατόν μικρότερη ψυχική πίεση.

Η σαγήνη του παράδοξου
Χαρτογραφώντας το *τερατώδες* στην Αρχαία Ελλάδα

Αντιστρέφοντας το παράδειγμα του ήρωα που κωφεύει στο σαγηνευτικό τραγούδι των γυναικών-πουλιών θα προσπαθήσουμε να αφουγκραστούμε τις ποικίλες μορφές με τις οποίες εμφανίζεται η σωματική απόκλιση στο μύθο. Με κίνδυνο να φανεί, σε ένα βαθμό, περιγραφική, η ανακοίνωσή μας περιλαμβάνει:

1) Μια ενδεικτική περιήγηση σε κάποιους από τους πολλαπλούς τόπους όπου το *μυθώδες* γειτονεύει με το *τερατώδες*, προκειμένου να διαφανούν οι βασικοί τύποι απόκλισης, οι κατηγορίες υβριδικών και ιδιόμορφων όντων, όπως και κάποιες από τις λειτουργίες που εξυπηρετεί η επινόησή τους. Πώς λειτουργούν συμβολικά οι χιμαιρικές, τρομακτικές ή και ιδεατές μορφές αυτές, πέρα από το να ενσαρκώνουν την βία, την ύβρι, τον πρωτογονισμό στη θρησκευτική σκέψη και την πολιτική προπαγάνδα; Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η ιδιότυπη μίξη των μυθικών γονιδίων οδηγεί όχι στον αποκλεισμό, αλλά στην επανένταξη του "άλλου" (της γυναίκας, του ζώου, του βάρβαρου, του έχοντος ειδικές ικανότητες);

2) Έναν μεθοδολογικό προβληματισμό με βάση κυρίως:

-την αρχαιοελληνική ορολογία της ιδιομορφίας: όρους όπως *τέρας*, *πέλωρ*, *θαῦμα*, *σήμα* -σύνθετα όπως *διφυής*, *τρισώματος*, *πολύμορφος*, *μιξάνθρωπος*.

-τη δυνατότητα αντιπαράβολής των μυθικών αναπαραστάσεων στο λόγο ή στην τέχνη με άλλα δεδομένα ανθρωπολογικού ή και ιατρικού χαρακτήρα γύρω από την κανονικότητα και την απόκλιση στον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Όψεις της ετερότητας
Από την μυθολογική παράσταση
στην κινηματογραφική αναπαράσταση

Η παρουσίαση επικεντρώνεται στην απεικόνιση των Σατύρων που κατέχουν κεντρική θέση στην ελληνική τέχνη και αποτελούν απόκλιση από την κανονικότητα του άρρενα πολίτη. Οι Σάτυροι με ποικιλία στην ανατομία τους αμβλύνουν ή καταργούν τις διακρίσεις του πολιτισμένου ανθρώπου από τη σωματική διάπλαση και τη σωματική του έξη. Η επικράτειά τους είναι ένα παραμορφωμένο είδωλο της πόλεως, εξωαστική και αυτοαναφορική. Σταδιακά αποβάλλουν τις άξεστες επιθυμίες τους, γίνονται ευπρεπείς και η εικόνα τους εκνεανίζεται.

Στη συνέχεια θα εξετασθεί η αναπαράσταση της ετερότητας στην ευρωπαϊκή τέχνη του β' μισού του 19^{ου} αιώνα ως μορφή διερεύνησης της πολύμορφης ανθρώπινης βιολογίας και αμφισβήτησης των διαδικασιών φυσικοποίησης της σωματικής αρτιότητας και κανονικότητας. Οι αντισυμβατικές εικόνες ενός ιδιότυπου, αποκλίνοντος ανθρώπινου σώματος (σώματα ερμαφρόδιτα, υβριδικά ή παραμορφωμένα) θα ιδωθούν σε σχέση με τον επιστημονικό λόγο της περιόδου (Ιατρική, Βιολογία), τα όρια που έθεσε για την ανθρώπινη κανονικότητα αλλά και τις δυνατότητες εικονοποίησης που προσέφερε στους σύγχρονους καλλιτέχνες. Τέλος, η παρουσίαση ολοκληρώνεται με τις κινηματογραφικές αναπαραστάσεις της γενετικής απόκλισης στον αφηγηματικό κινηματογράφο των ειδών. Είναι γνωστό ότι ο κινηματογράφος εξαρχής ασχολήθηκε ενδελεχώς με τις καταγραφές γενετικών, και όχι μόνο, αποκλίσεων ως ένα αξιοπερίεργο πεδίο προς τέρψη των θεατών που διψούσαν για τις εξεικονίσεις των δυσπλασιών και των γενετικών ανωμαλιών. Ήταν, λοιπόν, θέμα χρόνου να καταγραφεί μία σημαντική τάση αναπαραστάσεων της σωματικής και πνευματικής ετερότητας και στον αφηγηματικό κινηματογράφο των ειδών. Από τα *Τέρατα* (Freaks, 1932) του Μπράουνινγκ και τον *Άνθρωπο ελέφαντα* (1980) του Λιντς μέχρι τις σύγχρονες καταγραφές των γενετικών ανωμαλιών οι κινηματογραφικές αναπαραστάσεις διαχειρίστηκαν με συγκεκριμένους τρόπους το αξιοπερίεργο, το ηδονικό και το παράτυπο προσφέροντας ποικιλία εικονοποιήσεων και παραδοχών.

Τερατολογία και βιολογία στην εσχατιά της οικουμένης

Η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στην Ανατολή και την Ινδία αποτέλεσε τη βάση τόσο για μια στρατιωτική όσο και για μια «επιστημονική» κατάκτηση. Ο Κοσμοκράτορας κινείται σε έναν χώρο όπου η βιολογία είναι διαφορετική από εκείνη της πατρίδας του, έτσι όπως την συγκρότησε ο Αριστοτέλης, και ο παραδοσιακός χωρισμός σε ζώα, φυτά και ανθρώπους δεν είναι τόσο ξεκάθαρος, ενώ φαίνεται να κυριαρχεί ένα προ-πολιτισμικό στάδιο. Η κατάκτηση αυτή, εκτός από ένα ταξίδι στο χώρο, φαίνεται δηλαδή να είναι και ένα ταξίδι στο χρόνο.

Με αφορμή μια ψευδεπίγραφη επιστολή του Αλεξάνδρου προς τον Αριστοτέλη γραμμένη στα λατινικά, επιχειρείται η «αρχαιολογία» και η κατηγοριοποίηση των διαφόρων τεράτων που χαρακτηρίζονται από υβριδικότητα (π.χ. κυνοκέφαλοι, γοργόνες), καθώς και η ερμηνεία της λογικής αυτής της καινοφανούς βιολογίας που είναι συνδεδεμένη με τις αντιλήψεις για τον εξωτικό χώρο και τη θρησκεία. Ακόμα, εντοπίζοντας ορισμένους σταθμούς της τερατολογικής και παραδοξολογικής σκέψης όπως αυτή καταγράφεται κυρίως σε ελληνικά γεωγραφικά και εθνογραφικά κείμενα του 5^{ου} και 4^{ου} αι. π.Χ. (π.χ. Ηρόδοτος, Κτησίας) αλλά και σε αντίστοιχα λατινικά του 1^{ου} και 2^{ου} αι. μ.Χ. (π.χ. Πλίνιος), ανιχνεύεται η εξέλιξη αυτής της παράδοσης, και οι διαφορές μεταξύ ελληνικής και ρωμαϊκής «τερατολογίας».

Η τερατογένεση ως βιολογικό φαινόμενο

Κατά την ενδομήτρια ζωή, η επίδραση ορισμένων χημικών ή φυσικών παραγόντων ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατομικές ανωμαλίες του αναπτυσσόμενου εμβρύου. Αυτό θα συμβεί κυρίως όταν ο βλαπτικός παράγοντας επιδράσει κατά το πρώτο τρίμηνο της κύησης, το οποίο αντιστοιχεί στο καλούμενο «στάδιο της οργανογένεσης». Εάν η ανατομική βλάβη είναι πολύ εκτεταμένη, τότε μπορεί να επέλθει πλήρης αναστολή της ανάπτυξης και αποβολή του κήματος. Αντίθετα, υπάρχουν περιορισμένες σε έκταση δυσπλασίες, οι οποίες είναι συμβατές με την περαιτέρω εξέλιξη της κύησης και με τη μετέπειτα ζωή. Σήμερα, έχουν μελετηθεί οι τοξικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του οργανισμού και έχουν καταγραφεί λεπτομερώς τα χρονικά περιθώρια για την ασφαλή χρήση των περισσότερων φαρμάκων. Επίσης, γνωρίζουμε τις τερατογόνες ουσίες και τα πιθανά σημεία δράσης τους, δηλαδή είμαστε σε θέση να προβλέψουμε τη βλάβη που θα προκύψει στο κήμα. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η συχνότητα εμφάνισης συγγενών ανωμαλιών είναι περίπου 2% στο σύνολο των γεννήσεων. Η συμβολή κάποιας φαρμακευτικής ουσίας στη διαμόρφωση αυτού του ποσοστού τερατογένεσης δεν είναι εύκολο να αποτιμηθεί με ακρίβεια. Πιστεύεται ότι οι χημικές ουσίες, είτε ως φάρμακα ή ως περιβαλλοντικοί ρύποι, ευθύνονται για ένα μικρό μόνο κλάσμα του συνόλου των συγγενών δυσπλασιών.

Η Νόσος στην τέχνη

Η δυτική τέχνη, από την Αναγέννηση ως τον 20ό αιώνα είναι αναμφισβήτητα προσανατολισμένη στην αρχή της πιστής αναπαράστασης. Έτσι, ένας πίνακας ζωγραφικής ή ένα έργο γλυπτικής αποτελεί σημαντική πηγή πληροφοριών για τα πρότυπα ομορφιάς της εποχής και της γεωγραφικής περιοχής, την πολιτιστική και κοινωνική ζωή. Επιπλέον, γίνεται οθόνη για την προβολή ανύποπτων λεπτομερειών για εμφανείς μακροσκοπικά νόσους, όπως η βρογχοκήλη, οι παθήσεις του μαστού, τα αυτοάνοσα ή ρευματικά νοσήματα, και για τα τελικά στάδια της ζωής. Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι δύσκολο ως αδύνατο να τεκμηριωθεί η πρόθεση των καλλιτεχνών. Όποια κι αν είναι αυτή όμως, η οπτική μαρτυρία που προσφέρουν έχει γίνει αντικείμενο ενδιαφέροντος για τους ερευνητές, που αναζητούν να φωτίσουν την ιστορία της ιατρικής επιστήμης, αλλά και τον τρόπο με τον οποίον οι άνθρωποι βιώνουν την ασθένεια και τη φθορά.

Καρκίνος και Κύηση Δυσπλασίες υπό το πρίσμα της Ιατρικής στο σύγχρονο κόσμο

Ο καρκίνος αποτελεί τη δεύτερη αιτία θανάτου θηλέων αναπαραγωγικής ηλικίας. Εκτιμάται ότι επιπλέκει το 0,1% του συνόλου των κύσεων με αυξητική τάση εξαιτίας της προχωρημένης ηλικίας κύησης στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον. Οι συνηθέστερες κακοήθειες που απαντώνται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης είναι ο καρκίνος του τραχήλου της μήτρας και του μαστού, το μελάνωμα, το λέμφωμα, η λευχαιμία και οι καρκίνοι θυρεοειδούς και ωοθηκών.

Η μεθοδολογική προσέγγιση κύησης και καρκίνου μελετά την κυοφορία τόσο κατά τη διάρκεια, όσο και μετά το πέρας της θεραπευτικής αντιμετώπισης του νεοπλασματος. Αντίστοιχα, εκτιμώνται οι κακοήθειες που διαγιγνώσκονται κατά τη διάρκεια της κύησης, της λοχείας και της γαλουχίας. Η ενδεχόμενη αιτιολογική συσχέτιση του ορμονικού περιβάλλοντος με πιθανή διαφοροποίηση της διαδικασίας της καρκινογένεσης αποτελεί διαχρονικό προβληματισμό. Εξάλλου, οι άμεσες όσο και απώτερες επιδράσεις της νεοπλασίας στο κύημα καθώς και της νόσου όπως και των εφαρμοζόμενων θεραπειών στη γενετήσιο ζωή και την αναπαραγωγική ηλικία των αρρώστων, παραμένουν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Στο πλαίσιο αυτό, η υπογονιμότητα ως αποτέλεσμα βλάβης των γονάδων και τα αυξημένα ποσοστά κακοήθειας και τερατογενέσεων σε μελλοντικές γενεές μπορούν να συνθέτουν απώτερες επιπτώσεις από τη χρήση της κυτταροστατικών. Η χρήση τους στο πρώτο τρίμηνο της κύησης έχει συσχετισθεί με αυξημένο κίνδυνο αυτόματης αποβολής του εμβρύου και συγγενών διαπλαστικών ανωμαλιών στο νεογνό. Μολονότι ο κίνδυνος αυτός ελαχιστοποιείται με τη χορήγηση χημειοθεραπευτικών κατά το δεύτερο ή τρίτο τρίμηνο της εγκυμοσύνης, πιθανές επιπλοκές εξακολουθούν να υφίστανται και αφορούν στην έκλυση πρόωρου τοκετού, την προεκλαμψία και την καθυστέρηση της ενδομήτριας ανάπτυξης του εμβρύου. Η χρήση σύγχρονων στοχευουσών θεραπειών και επικουρικής ορμονοθεραπείας στον καρκίνο του μαστού, θεωρούνται επισφαλείς στη διάρκεια της κύησης. Πρωτίστως η ταμοξιφαίνη έχει ενοχοποιηθεί για τερατογενέσεις, ενώ ανάλογα δεδομένα διατίθενται και για την τραστουζουμάμπη.

Συμπερασματικά, το είδος και η χρονική στιγμή εφαρμογής της θεραπείας, επηρεάζουν τη νεογνική νοσηρότητα και θνησιμότητα που σχετίζεται με την προωρότητα.

Η επιστημονική μεθοδολογία των «υβριδικών» μορφών τον 19^ο αι.

Η προσέγγιση των οργανισμών με την λεπτομερειακή έρευνα της φύσης και την προσαρμογή στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος συγκροτεί το επιστημονικό πρότυπο των φυσιδιφών του 19^{ου} αι. Τα «υβριδικά» πλάσματα γνωστά από μύθους και αρχέτυπα (Κένταυροι, Χίμαιρα, Γοργόνα, Σφίγγα, Τελχίνες, Λερναία Ύδρα, Μέδουσα) που συνδυάζουν ανθρωπόμορφα και ζωόμορφα χαρακτηριστικά προέρχονται από το κυτταρικό υλικό δύο ή περισσότερων διαφορετικών ειδών. Λειτουργούν ως ο αγωγός διαβίβασης των ιδιοτήτων του φυσικού κόσμου που οδήγησαν στην έρευνα της ανθρωπίνης φύσης, της επιστήμης και του πολιτισμού.

Οι εξελικτικές θεωρίες για τη γνώση και τη μαγεία του φυσικού κόσμου (Κάρολος Δαρβίνος 1809-1882) και η χαρτογράφηση του γενεαλογικού δέντρου οδήγησαν στη μελέτη της βιολογικής ανάπτυξης του οργανισμού, την φυλογένεση (Ερנסτ Χέκελ 1834-1919). Ο Ζαν Μπατίστ Πιέρ Αντουάν ντε Μονέ, Σεβαλιέ ντε λα Μαρκ (*Jean-Baptiste Pierre Antoine de Monet, Chevalier de la Marck, 1744 - 1829*, γνωστός ως Λαμάρκ συνεισφέρει στη θεωρία της κληρονομικότητας των επίκτητων χαρακτηριστικών. Η αρχή της «ενότητας της σύνθεσης» κατευθύνει την καθιέρωση όρων όπως φωκομέλεια και ελεφαντίαση από τον φυσιδίφη Ετιέν Ζοφρουά ντε Σεν Ιλέρ (*Étienne Geoffroy Saint-Hilaire, 1772 – 1844*) και τον Έλληνα χειρουργό Εμμανουήλ Κοντολέοντα (1879-1939). Η μελέτη του Γκρέγκορ Γιόχαν Μέντελ (*Gregor Mendel, 1822 – 1884*) σχετικά με την κληρονομικότητα αποκάλυψε τη συγγενή διαταραχή τετρα-αμέλεια, όπως δείχνουν οι σκηνικές μορφές του Πρίγκιπα Randian και της Aloisia Wagner (*Violeta*). Οι παρατηρήσεις, επιπλέον, του Π. Φέρμπερν, το 1874 σχετικά «τους λαγούς, οι οποίοι αναμασούν την τροφή» οδήγησαν στη μελέτη των σχιστιών του χείλους (λαγωχειλία) και της υπερώας (λυκόστομα). Οι περαιτέρω γενετικές ανωμαλίες καθώς και η ανάλυση του κυτταρικού υλικού αποκάλυψε, το γιγαντισμό, το νανισμό καθώς και τον ερυθματώδη λύκο.

Ανθρωπομορφισμός και βιολογικά στίγματα
στην γενέθλια θεωρία της εγκληματολογίας

Στο έργο του C. Lombroso «Ο εγκληματίας άνθρωπος» εντοπίζεται η γενέθλια θεωρία της εγκληματολογίας ως επιστήμης. Ο Lombroso, βασιζόμενος σε ανθρωπομετρικές μεθόδους και σε εμπειρικές έρευνες σε κρατούμενους, διατύπωσε την θεωρία ότι ο εγκληματίας άνθρωπος διαφέρει από τον «κανονικό» άνθρωπο εξ' αιτίας των εκφυλιστικών ανθρωπομορφικών χαρακτηριστικών του, καθώς και των βιολογικών στιγμάτων που φέρει και τα οποία προκαθορίζουν την εγκληματική φύση του «εκ γενετής». Η εγκληματική πράξη αποδίδεται σε μία αταβιστική διαδικασία, κατά την οποία υπερτερούν τα εκφυλιστικά βιολογικά χαρακτηριστικά και εκκινούν την εγκληματική διαδικασία. Προσδιόρισε τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του μη φυσιολογικού ατόμου, ως χαρακτηριστικά του εκ γενετής του εγκληματία. Κατέγραψε, τέλος, λεπτομερείς ανθρωπομορφικές μελέτες επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του στο σχήμα του κρανίου, στους μυς και στον σκελετό, ως χαρακτηριστικά έκφυλα και αντικανονικά ιδιαίτερα των εγκληματιών. Η θεωρία αυτή προσανατόλισε για πρώτη φορά το επιστημονικό ενδιαφέρον στην μελέτη του εγκληματία και του εγκλήματος.

Η πολυσωματικότητα μορφών και πραγμάτων
στην Μεσόγειο κατά την Ανατολίζουσα περίοδο

Μια πληθώρα μυθικών τεράτων γνωστών από τις πρωιμότερες μαρτυρίες της επικής παράδοσης εντοπίζεται στις δυτικές εσχατιές του Μεσογειακού κόσμου των Ελλήνων. Ένα κοινό χαρακτηριστικό αυτών των μορφών είναι η πολυσωματικότητα (π.χ. Γηρυόνης), που επίσης παρουσιάζεται στις κυρίαρχες μορφές της υλικής και οπτικής κουλτούρας της εποχής στον Αιγαιακό κόσμο κυρίως και στην Ιταλία. Η παρουσίασή μου εστιάζει σε αυτό το φαινόμενο επί τη βάση του γνωστού αναθήματος του Κωλαίου που μαρτυρεί ο Ηρόδοτος (4.152). Η σημειολογική δύναμη του αντικειμένου αυτού, που υλικά και εικονογραφικά ενσωμάτωνα δυναμικά το στοιχείο της πολυσωματικότητας, μας βοηθά να κατανοήσουμε ένα πλέγμα εκφραστικών μέσων και επιδιώξεων που πηγάζαν από την ανάγκη να εκφραστεί με μυθικές μορφές και σχήματα η κατανόηση ενός γοητευτικά επεκτεινόμενου κόσμου.

Συλλαμβάνοντας το ασύλληπτο
Η οδύσσεια της ανθρώπινης δημιουργίας

Στο επίκεντρο της Ιατρική επιστήμης βρισκόταν και συνεχίζει να βρίσκεται το ενδιαφέρον για την κατανόηση και ερμηνεία των τρόπων σύλληψης του ασύλληπτου. Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις ήταν η κατανόηση της ανθρώπινης δημιουργίας, του μεγαλύτερου μυστηρίου, που ενδιέφερε την επιστήμη από αρχαιοτάτων χρόνων. Στο πέρασμα των ετών, παρά την εμπλοκή ερευνητών και κλινικών ιατρών ποικίλων ειδικοτήτων στην αναζήτηση απαντήσεων γύρω από την ανθρώπινη σύλληψη και αναπαραγωγή, ελάχιστες άμεσες απεικονίσεις μας έχουν προσφέρει έως σήμερα κάποια στοιχεία σχετικά με την ενδομήτρια ζωή και την εξέλιξή της. Η πρόοδος της τεχνολογίας είναι γεγονός ότι βοήθησε την Ιατρική επιστήμη στον τομέα της απεικόνισης. Την τελευταία 20ετία με την ευρεία εφαρμογή και διάδοση της ενδοσκοπησης έγινε εφικτή η *in vivo* απεικόνιση του ανθρώπινου σώματος για διαγνωστικούς και θεραπευτικούς σκοπούς. Ωστόσο, η άμεση απεικόνιση της ενδομήτριας ζωής και εξέλιξης του εμβρύου εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ηθικά, δεοντολογικά και τεχνικά προβλήματα, με αποτέλεσμα την περιορισμένη ύπαρξη ανάλογων εικόνων. Η εφαρμογή της διατραχηλικής εμβρουοσκόπησης σε έμβρυα εντός της μήτρας έως και 12 εβδομάδων κύησης για ερευνητικούς σκοπούς επέτρεψε την άμεση εξέταση του εμβρύου και προσέφερε σημαντικές πληροφορίες όσον αφορά στην ενδομήτρια ανάπτυξή του και την άμεση καταγραφή παθολογικών περιπτώσεων που το αφορούν. Τα δεδομένα αυτά ελπίζουμε ότι θα συνεισφέρουν, στο μέτρο του δυνατού, στην ανίχνευση και ανάδειξη του σύνθετου χαρακτήρα και της μοναδικότητας της ανθρώπινης δημιουργίας.

Η λυκανθρωπία στη μυθολογία, τη λογοτεχνία και την ιατρική

Η αρχαία Γραμματεία αναφέρει συχνά όντα που αποκλίνουν από την ‘κανονικότητα’ ως προς:

Το μέγεθος (γίγαντες – πυγμαίοι)· τη σωματική διάπλαση ή δυσπλασία (Κύκλωπες και Αριμασποί, Εκατόγχειρες, Σκιάποδες, Βλέμμυες ή στερνόφθαλμοι, κυνοκέφαλοι, ακέφαλοι, Anarimones με ανάποδα πέλματα, Arta-batitae με τέσσερα πόδια, Γηγενείς γίγαντες με έξι χέρια, Άστομοι που τρέφονταν με οσμές)· τον υβριδικό χαρακτήρα (Σειρήνες, Σφίγγες, Αιγίπανες ή Σάτυροι, Μινώταυροι, Λιβυκά θηρία, Κένταυροι και Ιππόποδες, Ονοσκελίδες, Αμπελογυναίκες)· τη διάρκεια ζωής (μακρόβιοι, βραχύβιοι) κλπ.

Σε αυτόν τον κατάλογο σημαντική θέση κατέχει ο μύθος του **λυκάνθρωπου** που απαντά σε πολλά κείμενα, ποιητικά και πεζά, λογοτεχνικά ή άλλα, και επιβιώνει ως σήμερα έχοντας εισδύσει στη σφαίρα της ανθρωπολογίας, της θρησκείας, της μαγείας και δεισιδαιμονίας, της λογοτεχνικής ή πολιτικής αλληγορίας, της τέχνης και της ιατρικής.

Η **λυκανθρωπία**, γνωστή από από τα αρχαϊκά χρόνια, συνδέεται με την Αρκαδία, την αρχαιότερη περιοχή του κόσμου, με το άγριο τοπίο και τους πρωτόγονους κατοίκους (*βαλανηφάγους* και *προσελήνους*). Το όνομα του **λύκου** βρίσκεται στη ρίζα του ονόματος του μυθικού βασιλιά της Λυκάονα, του πρώτου λυκάνθρωπου, και απαντά σε πλειάδα τοπωνυμίων της (Λυκόσουρα, “πρώτη πόλη την οποία είδε ο ήλιος”, Λυκόα, Λυκουρία, Λύκαια, Λύκαιον όρος, Λυκαιάτιδα χώρα).

Οι ιστορίες **λυκανθρωπίας** ερμηνεύτηκαν ως ανάμνηση μνητικών διαβατηρίων εθίμων (*rites de passage*) μιας αρχέγονης *gens* ή αδελφότητας ή ακόμη κανιβαλικών θρησκευτικών τελετουργιών· άλλοτε τους δόθηκε πολιτικό βάθος, καθώς ο λύκος έγινε από νωρίς σύμβολο του άγριου και αιμοσταγούς τυράννου· συχνά πάλι οι λυκάνθρωποι συνδέθηκαν με δαιμονικές και καταχθόνιες δυνάμεις ενός ‘άλλου κόσμου’ και άλλοτε οι ιστορίες τους αποδόθηκαν στη δεισιδαιμονία απλοϊκών ανθρώπων, που την εκμεταλλεύονται οι πονηροί για να εξαπατήσουν.

Παράλληλα η **λυκανθρωπία** αποτέλεσε αντικείμενο σειράς ιατρικών κειμένων (με πιθανή πηγή ένα χαμένο βιβλίο του φημισμένου ιατρού των αυτοκρατορικών χρόνων Μάρκελλου του Σιδήτη), τα οποία περιγράφουν τα συμπτώματά της και προτείνουν τρόπους θεραπείας της.

Η εικόνα του σώματος και η διαμόρφωση του ψυχισμού

Το σώμα είναι ταυτόχρονα μέρος της εξωτερικής πραγματικότητας, αλλά και πηγή της ψυχικής πραγματικότητας. Υπό τον όρο «εικόνα του σώματος» συνοψίζονται όλα τα φαινόμενα της εμπειρίας του σώματος: αντιληπτικά, γνωσιακά και συναισθηματικά. Αναφέρεται στην υποκειμενική αντίληψη κάθε ατόμου, καθώς και στα βιώματα και τη συμπεριφορά του προς το σώμα του.

Το Εγώ, κύρια και κατά προτεραιότητα, είναι ένα σωματικό Εγώ που διαμορφώνεται μέσω των πρώιμων σχέσεων, δηλ. των πρώιμων αισθητηριακών και συναισθηματικών εμπειριών και, στη συνέχεια, μέσω της αλληλεπίδρασης με τον Άλλον. Σώμα και ψυχή, άρρηκτα δεμένα, στοχεύουν σε μια διπλή διεργασία: η πρώτη αφορά στον μετασχηματισμό των σωματικών ερεθισμάτων που φθάνουν στον ψυχισμό και πρέπει να μετατραπούν από σωματικές διεγέρσεις σε ψυχικούς αντιπροσώπους, ενώ η δεύτερη διεργασία αφορά στον τρόπο με τον οποίο ο ψυχισμός διαχειρίζεται τις ελλείψεις του σώματος και τις συνακόλουθες ματαιώσεις και τις αναπαριστά στον Άλλον. Το αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών είναι η εγκατάσταση άλλοτε μιας αναπαράστασης του σώματος επενδυμένης με ισόρροπη σύνθεση κι άλλοτε ενός φτωχά συμβολοποιημένου αισθήματος δυσαρμονίας, σύγχυσης και αποξένωσης από το σώμα.

Ονοματολογία & Ταξινόμηση
Συγγενών Ανωμαλιών Άνω & Κάτω Άκρων
Αρχαιογνωστικές & Μυθολογικές Καταγραφές

Η κύρια λειτουργικότητα του άνω άκρου χεριού, συνίσταται στη λεπτή σύλληψη μικροαντικειμένων (καρφίτσα, κουμπί) και την αδρή σύλληψη (δραγμός σφυρί, ποτήρι), σε αντίθεση με αυτήν του κάτω άκρου, η κύρια αποστολή του οποίου είναι η στήριξη. Η λειτουργικότητα του χεριού, χαρακτηρίζεται από μία αξιοθαύμαστη ικανότητα πραγματοποίησης λεπτών και αδρών κινήσεων στο επίπεδο κυρίως των μετακαρπιοφαλλαγικών και φαλαγγοφαλλαγικών αρθρώσεων και δευτερευόντως στο επίπεδο της πηχεοκαρπικής, ώστε να καθίσταται δυνατόν, το χέρι να ανταποκρίνεται στις πλέον απαιτητικές λειτουργίες αδρής και λεπτής σύλληψης.

Την όντως εντυπωσιακή, λεπτή και αδρή λειτουργική ικανότητα του χεριού έχουν απεικονίσει με θαυμαστή απόδοση – καταγραφή, καλλιτέχνες και εικαστικοί είτε με την μορφή λεπτού απαλού αγγίγματος είτε με την μορφή βίαιου – ισχυρού δραγμού.

Η ταξινόμηση και η ονοματολογία των συγγενών ανωμαλιών των άνω και κάτω άκρων, βασικά προέρχεται από την χρήση ορολογίας που έχει σχέση με λέξεις ελληνικού λήμματος όπως π.χ. μακροδακτυλία – *macrodactyly*, βραχυδακτυλία – *brachydactyly*, καμπτοδακτυλία – *camptodactyly*, κλινοδακτυλία – *clinodactyly* κ.λπ.

Ελληνικής ρίζας όροι επίσης αφορούν και είναι καθιερωμένοι για σύνδρομα και νοσολογικές οντότητες στις οποίες συνυπάρχουν συγγενείς ανωμαλίες ή διαφοροποιήσεις από την κανονικότητα, π.χ. γιγαντισμός – *gigantism*, ημιμέλια – *hemimelia*, απλασία – *aplasia*, υπερτροφία – *hypertrophy*, φωκομέλια – *phocomelia* κ.λπ.

Θεωρίες και απόψεις για τα αίτια των συγγενών ανωμαλιών – διαφοροποιήσεων συναντώνται και ευρίσκονται σε κείμενα από την αρχαιότητα (Αριστοτέλης, 384 -322 π.Χ. – Θεωρία της Επιγένεσης).

Επίσης έχουν περιγραφεί σε αρχαιογνωστικά – μυθολογικά κείμενα και ανασκαφικά ευρήματα (συνδακτυλία σε άγαλμα – Αίγυπτος, Δυτική Όχθη

Νείλου - 3^{ος} αιώνας π.Χ.) και πολυδακτυλία σε άγαλμα της Μεσοποταμίας – 4000 π.Χ).

Πολυδακτυλία επίσης περιγράφεται σε ιερά κείμενα της Βίβλου όπου ο Γολιάθ στην πάλη του με τον Δαβίδ, αναγνωρίζεται με πολυδακτυλία στα χέρια και στα πόδια.

Μυθολογικές – Τερατολογικές καταγραφές της αρχαιότητας όπως 1. Η Γοργόνα 2. Η Χίμαιρα 3. Ο Κένταυρος 4. Ο Γίγαντας Κύκλωπας και 5. Ο θεός Ήφαιστος παραπέμπουν σε σύγχρονα διαγνωσμένα ιατρικά νοσολογικά σύνδρομα με ειδικούς χαρακτήρες γονιδιακών ανωμαλιών και αποκλίσεις από την κανονικότητα.

Κατ’ αυτήν την ερμηνεία π.χ. 1. Η Σιρινομέλια ή Σύνδρομο της Γοργόνας (Sirinomelia), χαρακτηρίζεται από συγγενή συνοστέωση των οστών της πυέλου, των μηρών και κνημών, με ταυτόχρονη συνένωση των αντιστοιχών μαλακών μοριών (μυών, τενόντων, περιτονιών, δέρματος κ.λπ).

2. Το μυθολογικό τέρας Χίμαιρα (Chimera) που απεικονίζεται με σώμα λιονταριού, κεφαλή κατσίκας και ουρά φιδιού, παραπέμπει στην ιατρική ερμηνεία ότι τρεις γονιδιακά διαφορετικοί οργανισμοί είναι δυνατόν να συνυπάρχουν (Χιμαιρισμός – Chimerism).

3. Κένταυρος (Centaur) μυθολογική απεικόνιση σώματος ίππου και ανθρώπου.

4. Κύκλωπας Πολύφημος (Cyclops Polyphemus) Γιγαντισμός - Gigantism.

5. Θεός Ήφαιστος (God Hephaestus) – ο θεός Ήφαιστος απεικονίζεται έφιππος σε αρχαίο ελληνικό αμφορέα με σαφή εικόνα συγγενούς Ραιβοιπποποδίας (Συγγενής Ραιβοιπποποδοία – Congenital Club Foot).

Οι αρχαιογνωστικές, μυθολογικές και βιβλικές καταγραφές παραπέμπουν σε σύγχρονες τερατολογικές συγγενείς ανωμαλίες – διαφορετικότητες, η ακριβής αιτιοπαθογένεια των οποίων, εν πολλοίς παραμένει αδιευκρίνιστη και ερμηνεύεται ως συνδυασμός σειράς γενετικών – γονιδιακών αποκλίσεων και μεταλλάξεων και περιβαλλοντολογικών παραγόντων.

Το παράδοξο και η εποχή των θαυμάτων παραδόξων

Ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και όλοι οι άνθρωποι έχουν κάποια ιδιαιτερότητα ως προς τα φυσικά χαρακτηριστικά. Άνθρωποι που γεννήθηκαν με περίεργα φυσικά χαρακτηριστικά που τους τοποθετούσαν στο όριο μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας στις διάφορες εποχές χαρακτηρίστηκαν τέρατα, αλλόκοτοι, ανθρώπινα παράδοξα, είδη που περιγράφονται για πρώτη φορά και τους αποδόθηκαν συχνά μη πραγματικές ιδιότητες ή εξωτική προέλευση.

Κατά τη μακραίωνη ιστορία του πολιτισμού μας τα όντα αυτά αντιμετωπίστηκαν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Από τον 17^ο αιώνα οι ζωντανές αυτές ανθρώπινες παραδοξότητες εμφανιζόταν σε περιοδεύοντα θεάματα (freak shows) τα οποία ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή. Η διαφορετικότητα συχνά μεγεθυμένη από προκαταλήψεις και προλήψεις που σχετιζόταν με την εποχή των εξερευνήσεων και την ανακάλυψη νέων εδαφών και νέων «άγριων» ή άγνωστων ειδών, την αποικιοκρατία και την αίσθηση φυλετικής ανωτερότητας αλλά και οι επιστημονικές εξελίξεις της εποχής για την καταγωγή του ανθρώπου εξήπταν την φαντασία του κοινού. Σήμερα που οι γνώσεις μας και η επιστήμη της γενετικής έχουν προχωρήσει είναι φανερό ότι η εμφάνιση των «παράξενων» αυτών πλασμάτων (γιγάντων, νάνων, ατόμων με μικροκεφαλία, υπερτρίχωση, σιαμαίων) έχει στις περισσότερες περιπτώσεις γενετική βάση.

Τερατογονία και γένεση στον Εμπεδοκλή

Το έπος *Περί Φύσεως* του Εμπεδοκλή αποτελεί το μοναδικό εκτενές παράδειγμα βιολογικής προσεγγίσεως στην αρχαϊκή εποχή όχι μόνο της ζωογονίας και ανθρωπογονίας, αλλά και της κοσμογονίας και της θεολογίας. Ο ίδιος ο Θεός-Σφαίρος, ο οποίος τοποθετείται στην αρχή του έπους παρουσιάζεται ως έμβιον, του οποίου το βασικό χαρακτηριστικό είναι η απόλυτη χαρά για την τέλεια κατάστασή της ενότητος που αντιπροσωπεύει, δίχως μέλη περιττά και αισθητήρια όργανα. Εντούτοις το *Νείκος*, ήτοι η δύναμη της εχθρότητος προκαλεί την διάσπασή του σε τέσσερα ριζώματα, που αντιστοιχούν στα τέσσερα στοιχεία, όπως θα τα ονομάσει πολύ αργότερα ο Αριστοτέλης. Αυτά τα στοιχεία-ρίζες του κόσμου παραπέμπουν στην εικόνα του δέντρου της ζωής, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζονται ως μέλη ανθρωπίνου σώματος, αλλά και ως θεοί της ελληνικής μυθολογίας. Η διαρκής πάλη μεταξύ *Νείκους* και *Φιλίας*, δύναμη η οποία προσπαθεί να αποκαταστήσει την διάσπαση που προκαλεί το *Νείκος* επιφέρει την γένεση των ειδών. Ο συγκρητισμός του Εμπεδοκλή δεν αφορά μόνο στα πρότυπα παρουσιάσεως της κοσμογονίας του, αλλά είναι εξηγητική και της εξελίξεως των ειδών. Επί παραδείγματι, η ελιά παρουσιάζεται ως ωστόκο, της οποίας τα κλαδιά είναι μέλη ζώου. Έτσι η Γένεση δεν διαχωρίζει τα είδη που θα επιβιώσουν εξ αρχής, αλλά εξελίσσεται μέσα από τερατογενέσεις και διασπάσεις παντός τύπου, έως ότου καταλήξει δια της *Φιλίας* σε επικρατέστερους συνδυασμούς και μορφές βίου. Προτείνω να εξετάσουμε από κοινού την τερατογονία ως απαραίτητη φάση εξελίξεως των ειδών εντός του εμπεδοκλείου κοσμογονικού μοντέλου.

Γενετικά σύνδρομα: από την αρχαιότητα έως σήμερα

Με τις σύγχρονες μεθόδους κυτταρογενετικής και μοριακής γενετικής έχει διασαφηνιστεί η αιτιολογία πολλών γενετικών συνδρόμων που υπήρχαν από την αρχαιότητα και εξακολουθούν να εμφανίζονται έως σήμερα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι Κύκλωπες και οι Σειρήνες που αναφέρονται στην *Οδύσσεια* του Ομήρου αλλά και σε άλλα συγγράματα και απεικονίσεις διαφορετικών πολιτισμών. Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα πρόκειται για περιπτώσεις ολοπροσεγκεφαλίας και σειρηνομελίας με αρκετά γνωστό πλέον γενετικό υπόβαθρο και συγκεκριμένες μεταλλάξεις σε γονίδια. Ακόμη και το σύνδρομο Down παρά την πρόσφατη σχετικά ταυτοποίηση της αιτιολογίας του, ως τρισωμία του χρωμοσώματος 21, απεικονίζεται σε παραστάσεις από την αρχαία ελληνορωμαϊκή εποχή. Με την ολοένα και πληρέστερη αποσαφήνιση της γενετικής αιτιολογίας ασθενειών και συγγενών ανωμαλιών, ίσως εξηγηθεί μοριακά η ύπαρξη πολλών από τα «φανταστικά όντα» που αναφέρονται στην μυθολογία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

Ανδρέας Βλαχόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, agvlach@cc.uoi.gr

Θωμάς Βρεκούσης, Επίκουρος Καθηγητής Μαιευτικής-Γυναικολογίας με έμφαση στη Γυναικολογική Ογκολογία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, vrekoussis@gmail.com

Αριάδνη Γκάρτζιου - Τάττη, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, agartziu@cc.uoi.gr

Χρήστος Δερμεντζόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Ανθρωπολογίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, cdermen@otenet.gr, cdermen@uoi.gr

Αθανασία Ζωγράφου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, aglauros@gmail.com

Νίκος Κατσικούδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης. Από την προϊστορική εποχή έως και την ύστερη αρχαιότητα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, nkatsiku@gmail.com

Γεώργιος Δ. Καψάλης, Πρύτανης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, gkapsali@uoi.gr

Ηλίας Κουλακιώτης, Επίκουρος Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, koulakio@cc.uoi.gr

Μάριος Μαρσέλος, Ομότιμος Καθηγητής Φαρμακολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, mmarsel@cc.uoi.gr

Γιάννης Κ. Μαυρομάτης, Καθηγητής Δημόδους Βυζαντινής Φιλολογίας – Μεταβυζαντινής Φιλολογίας, Πρόεδρος του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, imavroma@cc.uoi.gr

Στέργιος Β. Μπούσιος, MD, PhD, Παθολόγος Ογκολόγος, Ογκολογική Κλινική Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ιωαννίνων, stergiosbousios@gmail.com

Άννα Μπατιστάτου, Καθηγήτρια Παθολογικής Ανατομικής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, abatista@cc.uoi.gr

Μάρθα Παπαδοπούλου, PhD, Διευθύντρια Γ.Α.Κ.-Ιστορικό Αρχείο Ηπείρου

Νάσος Παπαλεξάνδρου, Associate Professor, Department of Art and Art History,
The University of Texas at Austin, USA, papalex@austin.utexas.edu

Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, Καθηγητής Αντεγκληματικής Πολιτικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Βουλευτής Αχαΐας, prtheod@gmail.com

Μηνάς Πασχόπουλος, Καθηγητής Μαιευτικής και Γυναικολογίας, Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων, Πρόεδρος του Τμήματος Ιατρικής της Σχολής Επιστημών Υγείας,
mpaschop@gmail.com

Δημήτριος Κ. Ράιος, Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, draios@cc.uoi.gr

Βάσω Σιαφάκα, Επίκουρος Καθηγήτρια Ψυχολογίας της Υγείας, Τμήμα
Λογοθεραπείας ΤΕΙ Ηπείρου, vsiafaka@gmail.com

Παναγιώτης Ν. Σουκάκος, Ομότιμος Καθηγητής του ΕΚΠΑ, Επίτιμος Καθηγητής
του Π.Ι., Πρόεδρος του Συμβουλίου του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, psoukakos@ath.forthnet.gr

Μαρίκα Σύρρου, Καθηγήτρια Γενικής Βιολογίας - Ιατρικής Γενετικής, Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων, marisyr@gmail.com

Στέλλα Τζιοβίτση, Υποψ. Διδ. Τμήματος Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
tz.stella@hotmail.com

Λιάνα Φιδάνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιατρικής Βιολογίας, Α.Π.Θ.,
sfidani@auth.gr

Βικτώρια Φερεντίνου, Επίκουρος καθηγήτρια Θεωρία της Τέχνης, Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων, vferen@cc.uoi.gr

Ανδρέας Φωτόπουλος, Αναπληρωτής Πρύτανη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
afotopou@uoi.gr

Χασκής Κωσταντίνος, Υποψ. Διδ. Τμήματος Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων, konhask@hotmail.com

Χρυσάκοπούλου Σουλβάνα, Επίκουρος Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, sylvanachrys@gmail.com.

A series of 25 horizontal dotted lines spaced evenly down the page, providing a template for writing.

A series of 25 horizontal dotted lines spaced evenly down the page, providing a template for writing.

40

χρόνια

ΙΑΤΡΙΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1977 - 2017

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ